

Nyt for Bogvenner

årgang 36
november 2017

Forening for Boghaandværks program på Stand C2-031A

Fredag den 10. november

16:00 Udstillingen Årets Bedste Bogarbejde 2017 åbnes af foreningens landsformand Svend Larsen og komitéformand Christian Kaaber.

16:30 De grafiske designere Nete Banke og Maria Lundén præsenterer særudstillingen *Sort på hvidt – Vi elsker bøger!*

17:00 Bibliofilerne Christian Kaaber og Christian Sørensen lancerer *Bogvennen 2016-17: Danske bogsamlere i det 20. århundrede*, der er en underholdende håndbog for alle med interesse for sjældne og smukke bøger.

Lørdag den 11. november

13:30 Forfatter Asger Schnack taler om sine egne erfaringer med og krav til godt boghåndværk i sine år som forlægger af bl.a. Bebop-serien.

14:00 Bibliofilerne Christian Kaaber og Christian Sørensen præsenterer *Bogvennen 2016-17: Danske bogsamlere i det 20. århundrede*.

15:00 Fotograf Kurt Rodahl Hoppe og forlægger Klaus Gjørup lancerer fotobogen: *Bogsteder*, der viser, hvor forskelligt bogelskere bor med deres skatte.

15:30 Fotograf Kurt Rodahl Hoppe signerer bogen *Bogsteder*.

16:00 Den prisvindende reportagefotograf Jan Grarup præsenterer sit nye storværk *And Then There Was Silence*. Jan Grarup vil være tilstede sammen med holdet bag, der består

af forlægger Søren Mølhede Hørdum, tilrettelægger Jacob Birch, billedredaktør Tom Tramborg og redaktør Christian Langballe, og fortælle om historierne bag billederne og arbejdet med fotobogen på 500 sider, der skildrer krigens gru gennem en fotolinse.

16:30 Jan Grarup signerer bogen *And Then There Was Silence*.

17:00 Reception i forlængelse af bogpræsentationen: *And Then There Was Silence*.

Søndag den 12. november 2016

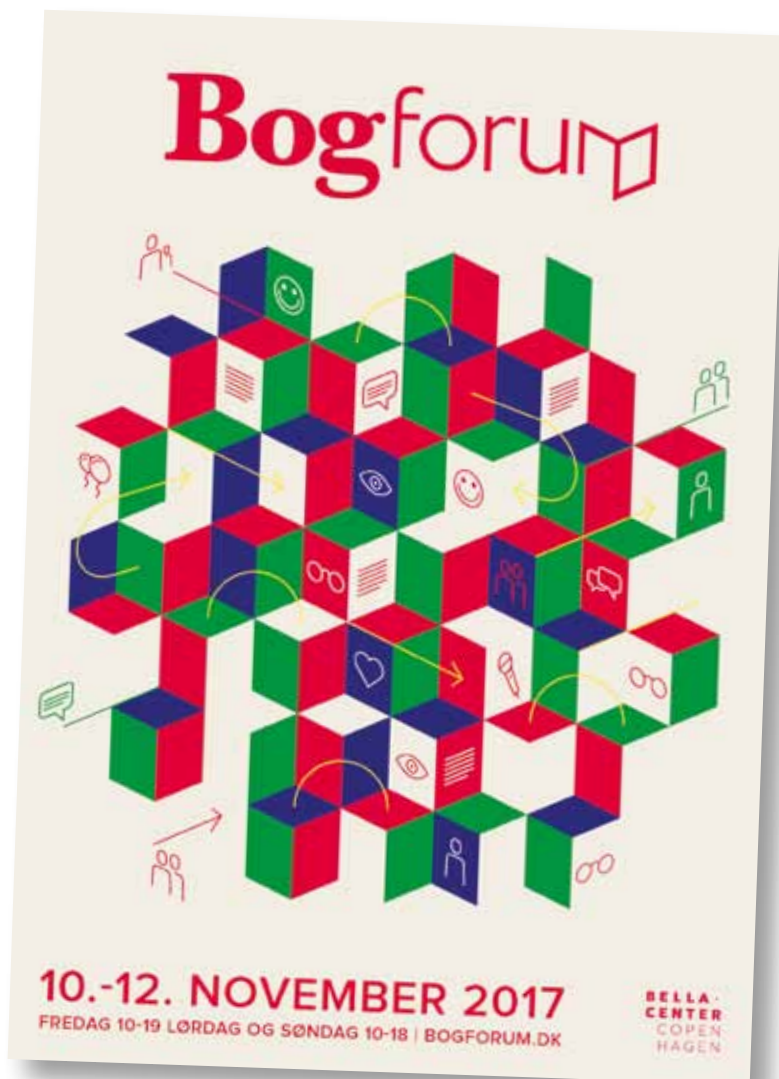
15:00 *Dansk bogdesign i det 20. århundrede*. Forfatter Henrik Høj-

gaard Sejerkilde og grafisk designer Carl-H.K. Zakrisson fortæller om bogen, der levende beskriver 100 års bøger og bogskabere.

15:30 Henrik Højgaard Sejerkilde signerer bogen *Dansk bogdesign i det 20. århundrede*.

Indhold

BogForum 10.-12. nov. 2017	1
Bogvennen 2016-17	2-3
Sort på hvidt	4-5
Dansk Bibliofil-Klub 75 år	6-7
Kunstnerbøger	8-9
Anmeldelser	10-15
Fra vores egen verden	16

Portræt af Forening for Boghaandværks nye landsformand, Svend Larsen

Den 13. juni 2017 udpegedes direktør Svend Larsen som ny landsformand for Forening for Boghaandværk. Han afløser Erland Kolding Nielsen, der døde i januar.

Svend Larsen er født i 1951 og er cand.mag. i filosofi og historie fra Aarhus Universitet i 1979. I 1982 blev han ansat som forskningsbibliotekar ved Statsbiblioteket og Statens Avissamling i Aarhus. Her steg han i graderne og blev i 1986 førstebibliotekar og senere sous-chef ved Statsbiblioteket. I 2004 kunne han tage plads i chefstolen som direktør for Statsbiblioteket og blev altså kollega med Erland Kolding Nielsen, der var direktør for Det Kongelige Bibliotek i København.

I midten af september 2016 meldte Kulturministeriet ud, at man ville fusionere Det Kongelige Bibliotek i København og Statsbiblioteket i Aarhus til et samlet nationalbibliotek under navnet Det Kgl. Bibliotek. Ministeriet meddelte samtidig,

at Svend Larsen var udpeget som direktør for den samlede institution Det Kgl. Bibliotek.

Gennem mange år har Svend Larsen været redaktør af det internationale bibliotekstidsskrift, *LIBRI, International Journal of Libraries and Information Services*. Desuden er han formand for Rådet for udvikling af det internationale samarbejde mellem arkiver, biblioteker og museer fra 2005 og medlem af styregruppen for Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek (DEFF) fra 2006. Svend Larsen er ligeledes fra i år formand for Kulturværdisudvalget. Han deler nu sin arbejdstid mellem Aarhus og København og har sit hjem i Aarhusforstaden Egå med sin hustru, psykoterapeut Hanna Hvidtfeldt. Parret har to børn.

Forening for Boghaandværk har i Svend Larsen fået en landsformand, der er særdeles interesseret i bogens fremtid og udvikling. Han er bidragsyder til *Bogvennen 2016-2017* (se modstående side), og han glæder sig til at deltage i foreningens mangfoldige aktiviteter og arrangementer og ikke mindst til her at møde foreningens medlemmer.

/Mads Brunsgaard

Kære bogven

Som medlem af Forening for Boghaandværk følger du med i, hvad der rører sig inden for bogdesign og bogkultur i Danmark. Du vil modtage invitationer til alt fra foredragsaftener og medlemsmøder til virksomhedsbesøg og åbning af udstillinger.

Siden 1888 har Forening for Boghaandværk været et forum for alle, der arbejder med bøger, fremstiller bøger, samler på bøger eller har interesse for bøger og bogkultur.

Foreningen dækker hele landet med sine fire lokalafdelinger, der hver især står for møder og aktiviteter. Uanset hvor et arrangement afholdes, er du som medlem velkommen til at deltage, hvis du har mulighed for det.

Foreningen udgiver årbogen **Bogvennen**, der orienterer om bøger og bogfremstilling i fortid, nutid og fremtid. Medlemsinformation sker løbende med nyhedsbreve i digital form og lejlighedsvis på tryk med bladet *Nyt for Bogvenner*, hvis seneste nummer du netop nu holder i hånden.

Hvert år udvælger foreningen gennem Komitéen for Årets Bedste Bogarbejde de smukkeste og dyg-

Bogvennen: af bogvenner, om bogvenner

tigst udførte danske bøger, uddeler Den Danske Bogdesignpris og en række andre hædersbevisninger.

Besøg foreningen på www.boghaandvaerk.dk. Her kan du løbende læse nyheder fra bogens og bogdesignernes verden, anmeldelser af bøger og udstillinger og følge med i foreningens mange aktiviteter. Du kan også følge foreningen på Facebook.

- **Følg med i**, hvad der rører sig inden for bogdesign og bogkultur.
- **Støt arbejdet** for at gøre danske bøger smukkere og mere funktionelle.
- **Meld dig ind** i Forening for Boghaandværk.

Kære medlem

Vi skal bruge din mailadresse.

Fremover udsendes Forening for Boghaandværks nyhedsbreve og anden information via mail. Derfor opfordres du til at forsyne foreningens sekretariat med den mailadresse, du gerne vil have nyhedsbreve og andet sendt til. Har du ikke hørt fra foreningen det sidste halve år, beder vi dig kontakte os. Send en mail til: mad@kb.dk. På forhånd tak!

På BogForum 2017 præsenteres den seneste i rækken af årbøger fra Forening for Boghaandværk, *Bogvennen 2016-2017*. Årets bog er en dobbeltårgang på næsten 350 sider. Den slutter sig til tobindsværket *Danske bogsamlere i det 20. århundrede – Bogvennen 2011-2012*, der udkom i 2012, og er ligesom denne blevet til i samarbejde mellem foreningen og Dansk Bibliofil-Klub, der i år kan fejre 75 års jubilæum.

Bogvennen 2016-2017 har titlen *Danske Bogsamlere i det 20. århundrede 3 - Additamenta - Bogens kustoder*. Den består af en række portrættikler, hvor nulevende danske bogsamlere fortæller om samlere fra forrige århundrede, samt en opdateret og forøget udgave af den leksikalske fortegnelse over 1900-tallets danske bogsamlere, der udgør bind 2 i *Bogvennen 2011-2012*.

Derudover rummer bogen et langt og spændende essay af den store danske boghistoriker K.F. Plesner (1898-1968), der i meget personlig form beretter om, hvordan hans omfattende bogsamling blev til.

Teksten har aldrig tidligere været trykt. Den altid velskrivende Plesner har blandt meget andet forfattet bogen *Danske bogsamlere i det nit-*

tende århundrede, som Forening for Boghaandværk udgav i 1957.

Bogens hovedredaktør er Christian Sørensen, tidligere formand for Dansk Bibliofil-Klub, sekunderet af Christian Kaaber. Begge redaktører er medlemmer af såvel Forening for Boghaandværk som bibliofilklubben. Tilrettelægningsen har ligget i Mette og Eric Mouriers sikre hænder, ligesom tilfældet var med værket fra 2012.

Som medlem af Forening for Boghaandværk får man bogen gratis. Den kan købes på BogForum og vil efterfølgende kunne erhverves via foreningens hjemmeside, www.boghaandvaerk.dk. /ck

Udstillingsbilleder:

Sort på hvidt – Vi elsker bøger!

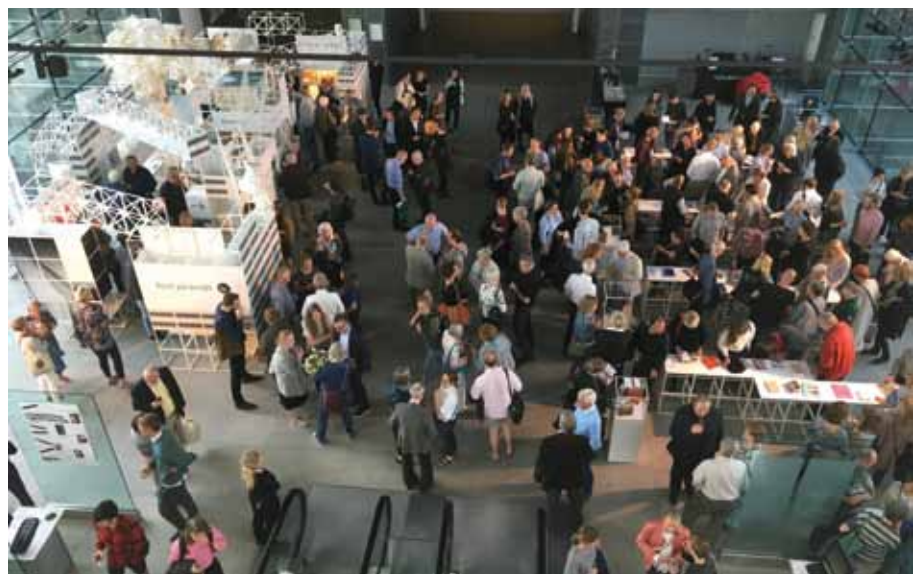

Bøger kan både ses, føles, duftes og på alle måder opleves. På BogForum kan du opleve en reprise af den store mangfoldige udstilling, der sommeren igennem har kunne opleves på Kirkebybroen på Det Kgl. Bibliotek side om side med Årets Bedste Bogarbejde 2017.

Udstillingen, der er kurateret af bogdesigner Nete Banke, består af en række sammenhængende installationer skabt af forskellige bogdesignere og kunsthåndværkere fra bogens verden.

Sort på hvidt – Vi elsker bøger! formidler sanseligt, hvad den fysiske bog kan. Hvordan den pirrer vores sanseapparat, aktiverer vores følelser, vækker vores begær, bidrager til læring og dannelse, nysgerrighed, passion og erkendelse.

Fotos: Nete Banke/Imperiet

Bøger blandt guder og helte: Da bibliofilernes klub fyldte 75

Bogvennen 2016-2017 om Danske bogsamlere i det 20 århundrede udgives i samarbejde mellem Forening for Boghaandværk og Dansk Bibliofil-Klub. Adskillige medlemmer af foreningen er også med i klubben, ligesom bogsamlere og bibliofile altid har været et af foreningens mange områder.

I juni 2017 var det 75 år siden, at en lille skare bogvenner og -samlere mødtes på Kunstindustrimuseet for at stifte Dansk Bibliofil-Klub, som et lukket forum for passionerede bogsamlere og bibliofile. Det græske ord betyder direkte oversat 'bogelsker', hvad man godt kan være uden nødvendigvis at samle sig et stort privatbibliotek. En gammel talemåde siger, at næst efter at eje bøgerne findes der ingen større fornøjelse end at tale om dem. Udveksling af viden om og kærlighed til bøger er grundstoffet i bibliofilklubbens liv. Klubben opstod under den tyske besættelse, og til at begynde med foregik møderne hjemme hos medlemmerne privat. Det udvirkede de endnu eksisterende regler om, at et kommende medlem skal anbefales af to stillere blandt klubbens medlemmer, og at klubben kun optager et begrænset antal personer. I dag er dette antal

70, hvoraf de fleste er mænd. Der bliver dog flere og flere kvindelige medlemmer, der hver især modbeviser forestillingen om, at kvinder ikke besidder samlergenet.

Jubilæet markeredes udadtil med en fin udstilling af bøger på Thorvaldsens Museum. Udstillingen, der løb over godt halvanden måned henover sommeren, havde flere interessante temaer og var tilrettelagt i sammen med medarbejdere fra Thorvaldsens Museum. Den store billedhugger samlede bøger med liv og sjæl, og hans bogsamling findes sammen med alle hans øvrige ejendele på museet. Herfra fik man en glimrende anledning til at udstille bibliofile skatte, som Bertel Thorvaldsen har ejet, men som sjældent vises frem. Et medlem af Dansk Bibliofil-Klub, lektor Jørgen Meyer, katalogiserede disse sjældne og kostbare bøger i en publikation, museet kan have gavn af fremover.

Side om side med Thorvaldsens bogskatte udstillede en række medlemmer af Dansk Bibliofil-Klub bøger og andet, som havde relation til Thorvaldsen, hans kunst og samtid. Overraskende mange af klubbens medlemmer har den slags bøger. På udstillingen kunne bl.a. ses en originaltegning af Thorvaldsen,

prægtige bøger af H.C. Andersen og Oehlenschläger og sjældne lejlighedstryk udgivet ved Thorvaldsens hjemkomst fra Rom i 1838 og i forbindelse med hans død og begravelse i 1844.

En tredje del af udstillingen var frit tilrettelagt, og klubbens medlemmer fik mulighed for at udstille sjældne, smukke, kostbare eller bare spændende bøger, breve og meget andet fra deres private samlinger. Det blev en fantastisk rejse fra montre til montre og forbi glaskabe i de stemningsfulde sale på museet. Man kunne se tidlige bogtryk af Aldus Manutius, kostbare franske bogbind af Paul Bonet, en bog der har tilhørt Ludvig XV's indflydelsesrige og begavede elskerinde Madame de Pompadour, og mere moderne bud på bibliofili, som f.eks. originaltegningerne til Arne Ungermanns udgave af Voltaire's *Candide* og en bog i lyserødt skind indbundet af Malene Lerager.

Dansk Bibliofil-Klub har udgivet to kataloger over udstillingen, hvor alle de udstillede værker er fyldigt beskrevet og gengivet i farver. Bøgerne kan erhverves på Thorvaldsens Museum.

Sonny Ankjær Sahl

Kunstnerbøger – eller bøger som kunst

Vildt voksende, grænseoverskridende, udfordrende. Sådan kan man beskrive Kunstnerbøgerne, en ny genre, der har vokset sig større gennem de sidste år. Kunstnerbøgerne har fået deres eget hovedværk på dansk i bogen *Danske Kunstnerbøger / Danish Artists' Books*, som udkom i 2013. Samtidig er kunstnerbøgerne gennem de seneste år blevet præsenteret på flere udstillinger.

I bogen kredser man om, hvorledes man præcis skal definere kunstnerbøger og netop spørgsmålet om, hvad kunstnerbøger er – og ikke er.

Som tidligere ansvarlig for Pligt-aflleveringen på Det Kgl. Bibliotek stødte jeg på kunstnerbøgerne allerede for mange år siden. Bogtrykkerne har omhyggeligt afleveret kunstnerbøgerne sammen med den øvrige bogproduktion. Sammen med kolleger på Det Kgl. Bibliotek har vi haft hovedbrud om, hvorledes man biblioteksmæssigt skulle behandle bøger, som undertiden var uden titel, i uhåndterlige formater og fremstillet af materialer, som ville medføre bevaringsmæssige udfordringer i fremtiden. Uanset hovedbruddet har der ikke været tvivl om, at kunstnerbøgerne skulle bevares og de udgør i dag en del af den samlede masse i Nationalbibliotekets samlinger og er omhyggeligt katalogiseret i databasen REX.

Forening for Boghaandværk har i mere end hundrede år været med til at bære bogen frem som kunsthåndværk og som kunst. Foreningen har som bekendt blandt andet til formål at fremme kvaliteten af bøger, hvad angår form, funktion og udførelse.

Der er ingen tvivl om, at bogbinderfaget fra tidlige tider har været kunsthåndværk, og at dette skal respekteres. Berømte bogbindernavne og berømte bogsamlere er det bedste eksempel på dette. Denne respekt for boghåndværket genfinder man i databasen Early European Books, som bl.a. har digitaliseret alle de ældste danske bøger. Her kan læseren på traditionel vis se den digitaliserede originale tekst fra bogen, men læseren kan også se bogens bind og snit, idet bogen som fysisk genstand samtidig er blevet fotograferet fra alle sider. Det er således muligt både at læse bogen og samtidig få et indtryk af, hvorledes den ser ud som fysisk genstand. Det sker i respekt for, at de ældste bøger også er håndværk.

I den traditionelle bog er det teksten, som er det egentlige. Bogbindet er rammen om bogen. Uanset hvor fornemt bindet er, så er fokus på teksten. Bogen og bindet er en container for information, med et moderne udtryk en informationsbærer. På samme måde er fotobøger og kunstbøger også informationsbærere. Man kan i disse bøger se gengivelser af fotografier og gengivelser af anden kunst. Det kan godt være fornemt udstyrede bøger, men hovedformålet er at formidle indholdet til læseren.

Anderledes forholder det sig med kunstnerbøger, som bryder med de gængse begreber. Bogen *Danske Kunstnerbøger / Danish Artists' Books* har til formål at præsentere kunstnerbøger som en ny kunstform.

Første gang, der blev afholdt en udstilling i Danmark med kunstnerbøger, var en vandrestilling

i 1983, som startede på Hvidovre Bibliotek og derefter turnerede til fem andre udstillingssteder i Danmark. I bogen kan man læse om syv udstillinger i Danmark tilbage til 1983 med kunstnerbøger som emne. Dertil skal lægges at der alene i 2016 var fire udstillinger om kunstnerbøger, hvor man viste forskellige perspektiver på genren. Den første var „Kunstnerbøger, vildt voksende“ på Den Frie januar-februar 2016. Charlottenborg viste udstillingen „Museum Pist Protta“ september-november i anledning af tidsskriftet Pist Protta's 35 års jubilæum. Museumsbygningen viste i december tre små udstillinger, hvoraf skal nævnes „Nyt Kapitel“. Endelig viste Det Kgl. Bibliotek udstillingen „Opslag Nedslag“, som i seks temaer viste værker af en række kunstnere i perioden september 2016 til marts 2017. Udstillingerne „Pist Protta“ og „Opslag Nedslag“ var omtalt i *Nyt for Bogvenner 2016*.

Thomas Hvid Kromann er en af redaktørerne af *Danske Kunstnerbøger / Danish Artists' Books*. Han har kurateret udstillingen „Opslag Nedslag“ og har selv længe været aktiv formidler af kunstnerbogen som en ny kunstform. 24 forfattere har bidraget til bogen, heraf en fra USA, en fra Frankrig og resten fra Danmark. Forfatterne er fagfolk og dækker et bredt spekter fra litteratur- og kunsthistorikere til kunstnere og bogbranchen.

Bogen består af tre hoveddele. Den første hoveddel med overskriften „Artikler“ har kunstnerbogen som emne, hvor bidragyderne kredser om at definere kunstnerbogen som begreb, genre og kunstart, uden at finde det endelige svar. Den korte

definition fra Thomas Hvid Kromann lyder: „Kunstnerbøger er bøger som ‚kunst‘,“ og han tilføjer så, at det „... næppe [er] muligt eller ønskværdigt at konstruere en helt præcis definition, der omfatter alle kunstnerbøgers specielle karakteristika,“ fordi der findes så mange fortolkninger af begrebet. En kunstnerbog behøver ikke en gang være læsbar, men kan fremstå som et „boglignende“ objekt.

Bogens anden hoveddel med overskriften „Œuvres“ præsenterer femten kunstnere, som er hovednavne inden for feltet og hvor produktionen af kunstnerbøger har udgjort et selvstændigt spor. Blandt disse kunstnere er kendte navne som bl.a. Asger Jorn, Albert Mertz, Per Kirkeby, Stig Brøgger og Lene Adler Petersen. Nogle af kunstnerne har arbejdet med genren i kortere eller længere perioder. Afsnittet rummer kompetente præsentationer af kunstnerne og deres værker.

I præsentationerne udtrykker forfatterne deres fascination over kunstnerbøgerne, de giver en interessant analyse af kunstnernes arbejder, samtidig med at de søger at

indkredse og forstå kunstnerbøgernes særlige karakter.

Tredje hoveddel har ikke sin selvstændige kapiteloverskrift, men jeg ser tredje hoveddel i, at bogen også kan fungere som opslagsværk til at skabe sig overblik over kunstnerbøgerne. På otte sider bringes en for så vidt mulig komplet oversigt over de vigtigste kunstneres værker. Der bringes en oversigt med indholdsbeskrivelse af danske særudstillinger siden 1983 og der bringes en omfattende bibliografi om de omhandlede kunstnere, dels bøger om dem og dels bøger af dem. Det er en uvurderlig dokumentation, hvor redaktørerne beskedent tilføjer, at deres liste er kun en begyndelse. Men det skal tilføjes, at det er en god begyndelse til afdækning af et nyt emne.

I forbindelse med denne artikel har jeg talt med Thomas Hvid Kromann, som fortæller, at der helt aktuelt har været en selvstændig sektion med kunstnerbøger i den danske kunstner Tal R's udstilling, som har løbet over sommeren 2017 på Louisiana. Desuden vil der til oktober blive uddelt en europæisk

pris for den bedste kunstnerbog, Prix Bob Calle.

Thomas Hvid Kromann fortæller videre: „I Tyskland og Frankrig er der opstået forskningsnetværk, som har fokus på kunstnerbøger. Foreløbig har det resulteret i fire bøger, som er udkommet på det tyske forlag Ch. A. Bachmann. De arbejder med at kortlægge genren i forhold til de vestlige kunstbegreber og arbejder på at få kunstnerbøgerne placeret mere præcist mellem den klassiske boghistorie og 1950'ernes avantgardistiske kunstforståelse.“

Thomas Hvid Kromann mener, at det ville være forkert at trække kunstnerbøgerne ud som en isoleret eller selvstændig genre. „Derimod bør de ses som en naturlig del af den enkelte kunstners samlede Œuvre.“

Kunstnerbøgerne er stadig en ny genre. En anmelder har sammenfattet det således: „En bog er ikke en bog er ikke en bog.“ Man opdeler traditionelt bøger i genrer, skønlitteratur, faglitteratur osv. Ligeledes opdeler man traditionelt kunst i genrer: oliemaleri, litografi, akvarel osv. I begge traditionelle genreopdelinger mangler vi kunstnerbøgerne. Lige nu falder de som genre mellem flere stole, men de skal samles op som en kunstart i sin egen ret.

Thomas Hvid Kromann, Louise Hold Sidenius, Maria Kjær Thomsen & Marianne Vierø (red.): *Danske Kunstnerbøger – Danish Artists' Books*. København: Møller, Köln: Verlag der Buchhandlung Walther König, 2013. 301 s. Forhandles af Det Kgl. Bibliotek.

Steen Bille Larsen

Panton:

Der udkommer mange udmærkede bøger om kunst: Smukke monografier, godt tilrettelagte værker om kunsthistorie og om kunstnerne selv. Men når man får den nyudkomne bog om multidesigner Verner Panton i hånden, er man ikke i tvivl om, at der her er tale om noget, der er langt ud over det sædvanlige.

Verner Panton var dansk møbelhåndværks sjældne påfugl, der trods en relativt gennemsnitsnormal begyndelse ind i møbeldesignverdenen gik sine helt egne, særlige veje og slog først Danmark, siden hele verden, med forbløffelse over de frembringelser og farvevalg, han optænkte. Forfatterne Ida Engholm og Anders Michelsen har lavet et kunstgreb, der fungerer godt: Efter de indledende øvelser med at udrede, hvor Panton kom fra, over hans tidlige ungdom og spæde karriere, til den egentlige hovedkarriere, ridser de Pantons værk og filosofi op i nogle hovedmoduler.

Disse moduler udspringer af den forudgående redegørelse for de påvirkninger, miljøer og forbilleder, Panton blev formet af. Pantons forældre blev skilt, da han var en lille dreng, og han boede derefter med

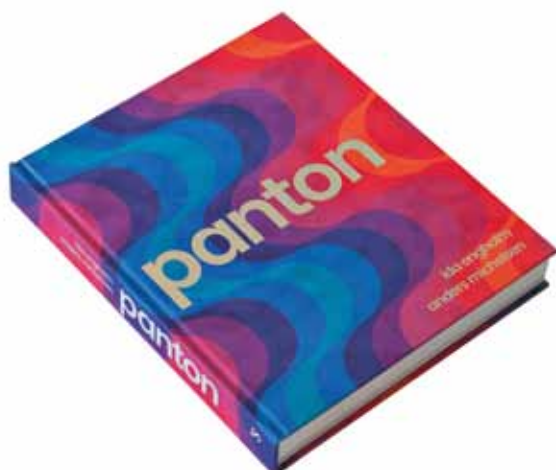
sin far på de kroer, faderen drev, senest kroen Kom Igen. Da Panton skulle vælge en karrierevej, blev det et kompromis mellem den fornuftige moder, der forlangte, at han skulle have en god uddannelse at falde tilbage på, og den mere kunstneriske og flamboyante fader, der mente, at blot der var fest, ville alt gå.

Med afsæt i denne begyndelsesop-sats tegner forfatterne et meget detaljeret og rigt begrundet billede af, hvilke metoder Panton brugte i sine arbejder, og vi får beskrevet, hvorledes to hovedinspiratorer sætter Panton ud på det spor, han senere så konsekvent følger. Den første er Arne Jacobsen, på hvis tegnestue Verner Panton arbejdede fra 1950-52, og som lærte den unge Verner, at det ikke kun er dårligt at føle, man er ude, hvor man ikke kan bunde - man hærdes også af det. Her er Verner Panton med i designet af den senere så kendte Myrestol.

Den anden er Poul Henningsen (PH), der med sin fandenivoldske tilgang til både det kunstneriske og det kommunikative gav Verner Panton en ballast, der senere skulle hjælpe på vej, når modstanden blev strid. Panton sagde engang: „Helle-

re et mindre vellykket eksperiment end en smuk trivialitet,“ og man mere end aner en gnækkende PH med sin cigaretstump i mundvigen bag dette citat.

Med scenen sat deler forfatterne Pantons virke op i to overskrifter, med to underafdelinger i hver: Miljøer og Farver samt Systemer og Mønstre. Og her får de virkelig sat Panton i skarpt relief, idet de rammer lige ned i det, der var nerven, drivet, bag alt hans arbejde. Det var nemlig ikke en lang, udflippet syredrøm, tilsat farver og stof, derimod et systematisk arbejde med at frembringe radikalt nyskabende fortolkninger af, hvad møbler og miljøer egentlig kan være. Her ser vi Pantons egentlige mission, som ikke bare en fornyer, men som en, i mangel af bedre ord på dansk, fuldstændig omkalfatrer inden for møbeldesign. Og møbeldesign skal her ikke blot forstås som et enkelt møbel som objekt, men en total ny forståelse af, hvad vi opfatter som „rum“, „hjem“, „samvær“ og „interaktion“. Dette manifest undersøger forfatterne mesterligt i de opdelinger, de har lagt ud, så man på en overraskende enkel og intuitivt letfattelig måde kommer med rundt i Pantons verden. Undervejs finder

Pragt og pangfarver

man ud af, at Panton var den første der med succes fremstillede en stol udført i farvet plast i én støbning (S-stolen); de berømte Shell-lamper er udført af muslingeskal og optrådte i en James Bond-film (*Agent 007 i Hendes Majestæts Hemmelige Tjeneste*). Og Panton levede, som han prædikede: Hans private hjem er fyldigt portrætteret i afsnittet om Panton privat. Fra spisestue til sommerhus: Alt er gjort efter mesterens pensel. Tag for eksempel sommerhuset, der blev købt ubeset efter en våd aften, og da det efterfølgende blev beset i det skarpe dagslys, konstaterede Panton tørt: „Enten sælger vi det øjeblikkeligt, eller også gør vi det til et sjovt hus.“ Hvorefter hele huset blev malet skriggrønt, senere neonblåt!

Men ud over den elegante opbygning af historien er der endnu et element, der løfter denne bog op over det sædvanlige og ind i et luftlag med ikke mange andre naboer: Bogdesignet, eller bogtilrettelæggelsen, om man vil. For når man får bogen i hånden, kunne den såmænd være uden titel og anden forklaring; man ville aldrig være i tvivl om, at dette er en bog om Panton. Omslagets motiv er taget ud fra et af Pantons vægpaneler, i de helt

særegne farver, Panton selv gennem mange studier var kommet frem til var de bedst egnede. Men ikke blot motivet og farverne får én på sporet af, at her står man med en bog om Verner Panton i hånden. Omslagets materiale i sig selv er værd at skrive en ode over! Et blødt, uldent materiale, der mest af alt minder en om ruskind, er bogens dragt, og det er intet mindre end genialt udtænkt. Der er stærke referencer til alle de mange farvede, mønstrede tekstiler og tæpper, Panton designede, så man umiddelbart smiler ved første berøring.

Når man åbner bogen, er sanserne fra første opslag stemt ind på den særlige Pantonske ikonografi og farveskala: Smudstitelbladets P i knaldblå, opsætningen af kapitelinddelingerne og billedopsætningen – alt emmer af Verner Panton. Disponeringen af kolonnerne og billedteksterne er smuk; den fordeler sig ubesværet ud over siderne og går flot i spænd med billederne selv. Og billederne får virkelig plads, så man oplever det sansebombardement, det er at betragte Pantons værk. Vi får en udførlig kavalgade af alle vigtige produkter og kapitler i Pantons livsværk. Mesteren bag dette er, selvfølgelig fristes

man til at sige, Michael Jensen, der atter viser sin sikre hånd og sin effektfulde intuition over for det foreliggende materiale, han skal til at folde ud for læserne. Man fornemmer, at her går hovedpersonen og bogdesigneren virkelig hånd i hånd – begge flamboyante, men også begge dødsens alvorlige og med sikkert greb om deres virkemidler.

Man sidder efter at have læst bogen og ladet sig opsluge af de mange, mange billeder, og får en ubændig trang til at iklæde sit hjem blot en smule af Verner Pantons kreationer, men også med følelsen af at have været holdt utroligt godt og kompetent i hånden, så indlevelsen i materien kunne foregå så uforstyrret som muligt. Om man kan lide Pantons håndværk eller ej: Denne bog er et must for alle med blot et gran af interesse for både radikalt møbelhåndværk og exceptionelt godt boghåndværk.

Lars Andreasen

Ida Engholm og Anders Michelsen:
Verner Panton
Grafisk design: Michael Jensen
Strandberg Publishing
352 sider. 499,95 kr.

Bøger med ,Bølleornamentik‘

Nyt værk om Thorvald Bindsbøll

Thorvald Bindsbøll formgav talrige exlibris. Her er stifteren af Forening for Boghaandværk, F. Hendriksens karakterfulde bogejermærke.

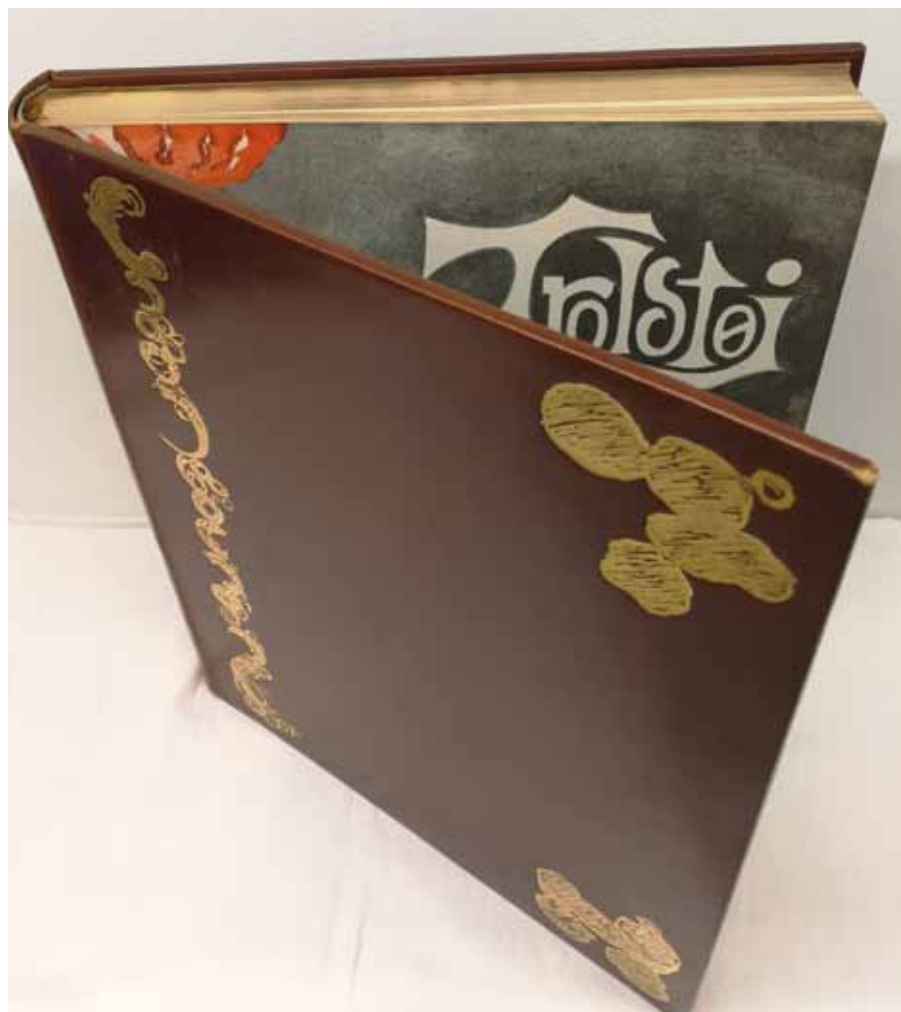
Det er efterhånden sjældent, at der i Danmark udkommer bøger om boghåndværk, og derfor er det en fornøjelse at sidde med Mirjam Gelfer-Jørgensens nye, store bog om Thorvald Bindsbøll og hans værk, hvor man kan fryde sig over fyldige afsnit om hans virke for bøgernes præsentation og udseende.

Thorvald Bindsbøll (1846-1908) er en ener i dansk kunsthistorie, og han fremstår med sin luftige, svævende, ornamentale og fantasifulde stil løsrevet fra tidligere tiders empire- eller biedermeierstil og fra senere tiders strenge, upyntede funktionalisme. Mest har han været skattet for sine sølvarbejder og for sin keramik – fade, skåle og vaser, der sprænger rammerne for brugskunst, og hvor han tit selv har haft fingrene i den våde ler og den kraftigt flydende glasur. Men Mirjam Gelfer-Jørgensen kommer hele vejen rundt om Bindsbølls utroligt mange virkefelter, så vi møder også møbler, bygninger, plakater, skulpturer, billedrammer – og bøger – formgivet af Bindsbøll.

Bindsbøll befandt sig som en fisk i vandet i spændingsfeltet mellem unikaværker og værker, der er mangfoldiggjorte, ja endda massefremstillede, og det var det samme spændingsfelt, der engagerede F. Hendriksen og hele Forening for Boghaandværk: Hvordan sikres en høj kunstnerisk kvalitet for både enkeltstående håndindbundne bøger og for de tusinde bøger, der hver dag langes over disken til almindelige læsere? Det er derfor ikke så mærkeligt, at Bindsbøll med ildhu kastede sig ind i bøgernes verden

og i Forening for Boghaandværk. Mirjam Gelfer-Jørgensen får fortalt historien om, hvorledes Bindsbøll var en af de få kunstnere, foreningen kunne henvende sig til, da man ønskede at lave bøger designet af kunstnere – f.eks. til udstillingen i Chicago i 1893, der blev en succes for danske bogbindere. Hun får også behandlet William Morris' og Arts & Crafts-bevægelsens indflydelse på Bindsbølls bogkunst: Han var meget inspireret af ornamentikken og anvendelsen af kraftige rammer, mens han ikke brød sig om Morris' og Kelmscott Press' gotiske skrifttyper. Bindsbølls skrifter til plakater, bomærker og en berømt øletiket er også luftigere og lettere at læse.

Thorvald Bindsbølls design til eksklusive bogbind er noget helt for sig. I flere fantastiske opslag ser vi i bogen resultatet af samarbejdet med bogbinderne Anker Kyster og J.L. Flyge, der førte til smukke helbind i skind dekoreret med hele Bindsbølls palet af skyformationer, snoninger, bølger, hvirvler og alt det, som øjnene elsker at se, og som ordene har så svært ved at fange. Det er slående, at der altid er en stramhed i Bindsbølls design; det frit fabulerende holdes næsten altid i kort snor, så en vis grad af symmetri i de dekorative elementer kommer til syne. Gelfer-Jørgensen forholder sig også til de mange masseproducerede forlagsbind, titelsider og vignette-dekorationer, som Bindsbøll udførte til bøger, og de mange exlibris, han tegnede til bogsamlerne: De enkle, lette monogrammer er resultatet af et utal af skitser og mange timers arbejde.

Bogen som totalkunstværk: Bindsbøll tilrettelagde Holger Drachmanns storværk Troldtøj og formgav også dette pragtbind, som bogbinderfirmaet Petersen & Petersen derefter udførte.

Bogen er smukt tilrettelagt, og forsatsen gengiver et af Bindsbølls marmorerede papirer, hvor han i det våde papir har tegnet et meget dekorativt mønster i blå farvenuancer – i det hele taget gør bogens og Bindsbølls valg af farver – blå, jordfarver, dybe røde og et utal af brune nuancer et kæmpe indtryk. Det alene vil være nok til at berettigede den fine bog.

Sonny Ankjær Sahl

Mirjam Gelfer-Jørgensen:
Thorvald Bindsbøll – stærk form og frit spil. Arkitektens Forlag 2017
376 sider. 420 kr

To billedmagere lyser på hinanden

,To tegnere – to tider’
udstilling i Kunsthuset
Palæfløjen, Roskilde
Kunstforening,
12. aug. - 10. sept. 2017

Anmeldelse

Umiddelbart kan jeg godt have nogle reservationer over for trangen til at sammenstille nutidige kunstnere med fortidige. Kunst udspringer af den tid, den er skabt i, og dermed kan det være endog meget svært at lave en parafrasering over kunstværker, der har haft meget forskellige grundvilkår. Enten kommer den ældre kunstner til at lide under en trang til at fremhæve den yngres fortræffeligheder, eller omvendt, men sjældent bliver der sagt noget meningsfuldt om begges værker, opstillet på denne måde.

Det er en svær opgave at kuratere disse „dobbeltportrætter“. Derfor var det med blandede forventninger, jeg tog ind og besøgte Roskilde Kunstforenings udstilling, hvor

den hæderkronede Svend Otto S. var ophængt sammen med Rasmus Bregnhøi. Som kunstnere er de for en umiddelbar betragtning ret forskellige i deres virkemidler, Svend Otto S. var mere naturalistisk indstillet overfor sine udtryk, Rasmus Bregnhøi er mere fabulerende og ekspressionistisk. Men der er alligevel en hel del sammenfald, opdagede man gennem udstillingen, og det var gaven, man fik i den lille, men fine udstilling i de smukke lokaler.

Svend Otto S. illustrerede et sandt hav af bøger, for voksne og for børn, udførte portrætter af træer og natur og gav flere generationer en billedverden, der førte dem dybere ind i den litteratur, de læste.

Rasmus Bregnhøi har illustreret mere end 100 billedbøger for børn og unge og er i den forstand mere forankret i en enkelt genre end Svend Otto S. var, men de to kunstneres billedverden, deres tekstfortolkning til billeder, om man vil, er alligevel overraskende beslægtede.

Udstillingen var opstillet fleksibelt tematisk, med en serie værker fra hver kunstner, ophængt side om side, så man fik lejlighed til at dvæle ved hver enkelt kunster, men alligevel kunne se og sammenligne forskellene og lighederne i de løsnin-ger, begge har valgt. Det slog mig, at på trods af deres meget forskellige stilarter, så får de alligevel fat i noget centralt, i formidlingen af billedernes følelser og udtryk. Når

Svend Otto S. var i sit lyriske hjørne (og det var han heldigvis tit!), fremtræder forskellene mellem ham og Rasmus Bregnhøi tydeligst. Hvor Rasmus Bregnhøi er mere rå og ekspresiv i sin streg, formår han alligevel at reflektere over tegningens tema, så oplevelsen af billedet let kan opleves side om side med billederne af Svend Otto S.

Hvor udstillingen fokuserede på illustrationer udført for børn, unge og barnlige sjæle, fungerede den alldeles fortrinligt. Svend Otto S.' lyriske, naturalistiske streg lever smukt sammen med den ekspresive og til tider krasse ditto fra Rasmus Bregnhøi. Men hvor Svend Otto S. også illustrerede for voksne og lavede egentlige naturportrætter,

manglede der i udstillingen tilsvarende eksempler fra Rasmus Bregnhøi, der kan forklare sammenstillingen mellem de to kunstnere, og det var så også udstillingens eneste egentlige lille svaghed.

Derudover var udstillingen en lyst at se på, det var godt at få et genkig på Svend Otto S. efter den store udstilling i Bibliotekssalen i Rundetaarn sidste år. Fra Rasmus Bregnhøis hånd flyder der heldigvis til stadighed nye værker, og det bliver spændende at se, om han ikke også med tiden rykker over i voksenlitteraturen.

Lars Andreassen

Fra vores egen verden

OBS! Husk at få betalt kontingent

Støt Forening for Boghaandværks arbejde for at fremme kvaliteten af bogen. Bliv medlem, eller husk at betale kontingent og forny medlemskabet. Beløbet kan indbetales til foreningens bankkonto 1551 2650434806.

I kontingentet indgår bl.a. abonnement på foreningens årbog *Bogvennen*. *Bogvennen* udkommer i forbindelse med årets BogForum. Den er gratis for medlemmerne og kan enten afhentes i lokalafdelingerne eller hos landssekretæren. Den kan også tilsendes ved betaling af forsendelsesomkostninger.

Kontingentsatserne er uændrede i 2018:

- Almindeligt medlemskab:
 - *Bogvennen* afhentet, 500 kr.
 - *Bogvennen* tilsendt, 575 kr.
- Under uddannelse eller under 30 år:
 - *Bogvennen* afhentet, 150 kr.
 - *Bogvennen* tilsendt, 225 kr.
- Pensionistmedlemskab
 - *Bogvennen* afhentet, 400 kr.
 - *Bogvennen* tilsendt, 475 kr.
- Firmamedlemskab:
 - to stk. *Bogvennen* tilsendt, 1.500 kr.

Foreningen har oplevet en markant succes de senere år, især ved den årlige udstilling af Årets Bedste Bogarbejde, som bliver vist i sommerperioden i Den Sorte Diamant på Det Kgl. Bibliotek og andre steder.

Ophavsret

Redaktionen bestræber sig på at kontakte alle retmæssige ophavs-mænd m/k. Eventuelle krænkelse er sket utilsigtet og uden forsæt.

Forening for Boghaandværk

Foreningen har siden 1888 været mødested for alle, som

- Arbejder for at gøre danske bøger bedre og smukkere
- Har interesse i bøger, boghåndværk og bogkultur
- Vil støtte op om den gode sag

Vi byder nye medlemmer velkommen. Indmeldelse i foreningen kan ske hos sekretæren eller på www.boghaandvaerk.dk.

Hvad får du?

Hvert år får du årbogen *Bogvennen*, medlemsbladet *Nyt for Bogvenner* og udstillingskataloget til *Årets Bedste Bogarbejde*. Via mailliste får du øvrige nyheder om foreningen samt invitationer til et bredt udvalg af medlemsarrangementer, herunder den årlige åbning af udstillingen Årets Bedste Bogarbejde i Den Sorte Diamant med overrækkelse af foreningens priser. Dertil kommer fyraftensmøder, besøg på udstillinger, værksteder, tegnestuer og meget mere.

Mail til digital kommunikation, tak!

Da foreningen er overgået til primært at benytte digital kommunikation via mail, opfordrer vi alle foreningens medlemmer til at forsyne os med den mailadresse, som de gerne vil have nyhedsbreve m.v. sendt til. Har du ikke hørt fra os det sidste halve år, beder vi dig kontakte os, så vi kan opdatere vores systemer og igen kan kontakte dig.

På forhånd tak!

BogForum særtilbud

Melder du dig ind på BogForum, får du 2018 samt resten af 2017 for ét årskontingent. Desuden får du de to nyeste årgange af *Bogvennen*, udstillingskataloget *Årets Bedste Bogarbejde 2017*, og du kan frit vælge en af foreningens flotte bøger. /sbl

Kontakt foreningens sekretariat

Forening for Boghaandværk
c/o Det Kgl. Bibliotek
Att. landssekretær Mads Brunsgaard
Søren Kierkegaards Plads 1
1221 København K
tlf. 9132 4546
mail mad@kb.dk

Nyt for Bogvenner · 2017

Redaktion: Christian Kaaber
Forening for Boghaandværk
c/o Det Kgl. Bibliotek
Søren Kierkegaards Plads 1
1221 København K
Følg med i Nyt for Bogvenner på www.boghaandvaerk.dk

Layout: Grafiker Claus Fenger
claus@fengergrafik.dk
Skrift: Legacy Serif & Sans
Tryk: Hørdum & Engelbreth
www.hordumengelbreth.dk
Papir: Multiart Silk, 115 g

ISSN 0109-0008

© Forening for Boghaandværk
www.boghaandvaerk.dk